

Çocukların Orta Çağ Avrupa'sındaki Yeri*

Özlem Genç*

Özet

Orta Çağ batı için pek çok açıdan olduğu gibi çocukların hayatı açısından da zor bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar küçük erişkinler olarak kabul edilmekte ve çok erken yaşlarda büyümüş olmaları beklenmektedir. Dönemin yetersiz tıp anlayışının yanı sıra zayıf bağışıklık sistemine sahip olan çocukların birçoğu beş yaşına gelmeden ölürken, ancak üçte ikisi yirmi yaşına gelebilmektedir. Cinsiyetler arası büyük bir ayrımın yaşandığı bu dönemde kız çocuklar evde klasik ev işleriyle uğraşırken, erkekler ya tarlalarda ve zanaatkârların yanında çalışmakta, ya asker olmayı seçmekte ya da dini bir hayata adım atmaktadırlar. Çocukların maruz kaldıkları bir diğer çıkmaz erken evliliklerdir. Erkeklerin evlilik yaşı on dört iken, kızların sadece on ikidir. Daha çocuk denecek yaşta yapılan bu evlilikler çoğunlukla bir anlaşmadan kaynaklanmakta, bir dizi doğumu ve çocuk ölümünü de beraberinde getirmektedir. Sonuçta Orta Çağ'da yaşayan çocuklar bugünkü çocuklardan çok farklı, bir dizi kısıtlanma içinde yaşayan küçük insanlar topluluğudur.

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ, Avrupa, Çocukluk, Sosyal Hayat

The Place of Children in the Medieval Europe

Abstract

The medieval age for west is an unpleasant period for the lives of children as is the case with many other aspects. During the period, children were considered as younger adults and expected to have grown at very early ages. With the inadequate understanding of medicine of the period, many of the children with weak immune systems were dying before the age of five, while only two third of them could reach up to the age of twenty. In this period when a great discrimination between genders had been experienced, girls

* Makale, Nisan 2015'te Samsun Uluslararası Şehir ve Çocuk Sempozyumu'nda sunulmuş ancak yayımlanmamış bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ozlimgnc@gmail.com, (Makale gönderim tarihi: 2016-02-22, makale kabul tarihi: 2016-03-30)

engaged in housework, while boys had been working in farms, with artisans or prefer to be soldiers or step into a religious life. Another dilemma faced by children was early marriages. While the age of marriage was fourteen for boys, it was twelve for girls. These marriages at these ages when they could considered as children used to arise from an agreement and bring along a series of birth and child deaths as well. Ultimately, children living in the Middle Ages were the community of younger adults living with a series of restrictions differently from today's children.

Key Words: Middle Ages, Europe, Childhood, Social Life

Hava kirliliği, radyasyon, oyun alanlarının darlığı, sosyal hayatlarındaki kısır döngüler ve teknoloji bağımlılığı gibi pek çok sebepten dolayı günümüz çocukları şanssız kabul edilmektedir, ancak tarihte çocukların çok daha şanssız oldukları bir dönem daha vardır. Orta Çağ'da Avrupa'da yaşayan çocuklar bugünle kıyaslandığında çeşitli imkânsızlıklar ve günümüze aykırı düşünceler gölgesinde yaşamak zorunda olan bir küçük erişkinler topluluğudur. Çocuklara küçük erişkinler denmesinin sebebi aileleri tarafından çok küçük yaşlardan itibaren evlerinden uzaklaştırılan, çalıştırılan ve tıpkı bir yetişkin gibi yaşına uygun sorumluluklar alması beklenen varlıklar olarak görülmeleridir. Orta Çağ'da bir çocuğun nasıl yaşadığını anlayabilmek için çocukluğun en başına dönmek gereklidir.

Astronomi ve astrolojinin bilindiği bu çağda, çocuk doğduğunda yapılan ilk işlerden biri bir astrolog tarafından bebeğin horoskopuna bakılmasıdır. Bu faaliyetin amacı gezegenlerin ve yıldızların o andaki konumuna göre çocuğun ünlü ya da ünsüz, akıllı ya da okuma-yazma bilmeyen, uzun ya da kısa ömürlü, zengin ya da fakir olacağına inanılmasıdır. Örneğin doğum Mars'ın etkisindeyse çocuğun asker ya da demirci olmayı seçmesi gerekmektedir.¹

Pek çok açıdan erişkinlerden ayrı tutulmadıkları² Orta Çağ Avrupa'sında çocuklar, zayıf bir bağışıklık sistemine sahiptir ve hem dönemin sınırlı tıbbi bilgisi hem de yüksek hastalık oranı birçok

¹ Marjorie Rowling, *Life In Medieval Times*, The Berkley Publishing Group, USA 1973, 201.

² David Herlihy, *Women, Family And Society In Medieval Europe*, Berghahn Books, USA 1995, 218.

çocuğun yetişkinliğe varmadan ölümü anlamına gelmektedir. XIII. yüzyıl boyunca çocukların yaklaşık altıda biri ilk yılında, dörtte biri beş yaşına kadar ölmektedir ve belki de ancak üçte ikisi 20 yaşına kadar yaşamaktadır.³ Çocukların en çok etkilendikleri hastalığın Avrupa'yı çeşitli zamanlarda kasıp kavuran veba olduğu görülmekte hatta 1361 veba salgınının adı "çocukların salgını" olarak bilinmektedir. Zira yetişkinlerden daha çok çocuklar ölmüş⁴ ve bu durum bir manastır kroniğinde de şöyle ifade edilmiştir: "1361 yılında İngiltere'de çocukların salgını denilen ikinci bir salgın meydana gelmişti."⁵

Bu dönemde ailelerin evlilik hayatları boyunca beş ya da daha çok çocuk yapmaları yaygındır ancak yüksek ölüm oranı bir çiftin iki ya da üç yaşayan çocuğa sahip olması anlamına gelmektedir.⁶ Bu kadar az çocuğa sahip ailelerin anne-baba ilişkilerine bakıldığında Orta Çağ'ın Hıristiyan yazarlarının cinsiyet hiyerarşisi karşımıza çıkmaktadır. Babayı annenin önüne koyan bu yazarlar, kocasını onurlandırma zorunluluğu olduğu için annelerden daha çok babaların onurlandırılması gerektiğini ve bu zorunluluğun çocuklar için de geçerli olduğunu düşünmektedirler. Onlara göre anne uterusu fetus için bir kuşatma sağlar, onu korurken, baba bebeğin ruhunu ve beynini veren kişidir.⁷ İnsanların pek azının 80 yaşına gelebildiği, kadınların 17 yaşında gençlik, 25 yaşında olgunluk ve 30'lu yaşlarının ortalarında yaşlılık döneminde oldukları kabul edilen bu çağda, gençlik dönemi hamilelikleri de teşvik edilmektedir. İyi bir aileye mensup kızların çoğu 16 yaşına kadar evlenmekte ve 25 yaşına kadar iki ya da üçünün öldüğü beş ila altı çocuk doğurmaktadırlar. Hamilelik ve doğum çocuk için riskli olduğu kadar anne için de riskli bir durumdur.⁸ Pek çok anne doğum sırasında öldüğünden ya da savaş ve hastalıklar yüzünden

³ Jeffrey L. Singman, *Daily Life In Medieval Europe*, Greenwood Press, USA 1999, 18.

⁴ Judith Kidd, Rosemary Rees, Ruth Tudor, *Life In Medieval Times*, Heinemann Educational Publishers, UK 2000, 73.

⁵ "Anno Domini 1361 erat secunda pestilentia in Anglia, quae dicta est pestilentia puerorum", Thoma De Burton, *Chronica Monasterii De Melsa*, Ed.: Edward A. Bond, 3, Longmans, London 1868, 159.

⁶ Singman, *a.g.e.*, 20.

⁷ Elisheva Baumgarten, *Mothers And Children*, Princeton University Press, UK 2004, 157.

⁸ Ian Mortimer, *The Time Travelers Guide To Medieval England*, Simon&Schuster, USA 2010, 38-39.

babaları öldüğünden "yetim kalmak" Orta Çağ Avrupa'sında çok yaygın bir durumdur.⁹

Çocuklarına büyükbaba-büyükanne ya da doğdukları gün hangi azizin günü ise onun adını veren¹⁰ Orta Çağ ebeveynlerinin cinsiyet tercihlerine bakıldığında kız çocuklarının erkeklere göre daha az hoş karşılandığı görülmektedir. Buna sebep olarak ise kızların daha küçük yaşta evlenip evi terk etmeleri ve ailelerine yardımda bulunamamaları gösterilmektedir.¹¹ Ayrıca Floransa örneğinden yola çıkılacak olunursa erkek çocuğa sahip olmak soy ve mal varlığı için varis sağlamak demektir. Ayrıca erkek çocuk ailenin ismini de geleceğe taşımaktadır.¹²

İlk Çocukluk

Çocuğun ilk altı yılı neredeyse tamamen annesinin ellerindedir. Bunun ilk iki yılı biyolojik gereksinimdir ve hayvan sütü potansiyel tehlike olarak görüldüğünden çocuğu beslemenin tek yolu emzirmektir. Ancak süt daima annenin bizzat kendisinden sağlanmamış, birçok zengin aile çocuklarına sütanne tutmuştur. Bu sütanneler sıklıkla zenginlerin evlerinde onlarla birlikte yaşamışlar ancak diğer taraftan aileler çocuklarını uzağa da göndermişler ve zaman zaman görmeye gitmişlerdir. Sütannelerin kazandığı para 1350'lerde Fransa'da evde çalıştıkları takdirde yıllık 50 ya da 100 sou¹³ iken aynı dönemde bir hizmetçinin maaşı 30 soudur. Sütanne, emzirme zorunluluğu olan bir kadın olduğundan bazen çocuğu ölen bir anne bu görevi üstlenmiştir. Aslına bakıldığında bu dönemde çocuk ölüm oranı

⁹ Barbara Hanawalt, *Growing Up In Medieval London*, Oxford University Press, UK 1993, 89.

¹⁰ Ruth A. Johnston, *All Things Medieval*, ABC-CLIO, USA 2011, 44.

¹¹ Chiara Frugoni, *A Day In A Medieval City*, University Of Chicago Press, USA 2005, 126.

¹² Louis Haas, "Women And Childbearing In Medieval Florence", *Medieval Family Roles*, Ed. C. J. Itnyre, Garland Publishing, USA 1996, 87.

¹³ Sou, solidus ya da shilling denilen para birimi 12 penny ve 1/20 pounda denk gelmektedir. Peter Spufford, *Money And Its Uses In Medieval Europe*, Cambridge University Press, UK 1989, 400. Bizans İmparatorluğu'nda kullanıldığı dönemde 4.5 gram değerinde altın değerindedir. Alan M. Stahl, "Coinage And Money", *Trade, Travel And Exploration In The Middle Ages*, Ed. J. B. Friedman, K. M. Figg, Routledge, New York 2000, 118.

çok yüksektir ve beslenmesi gereken çocuktan daha çok sütanne vardır. Sütanne çoğunlukla emzirmek için aldığı çocuktan daha büyük bir çocuğa sahip olan bir annedir ve sütanne olabilmek için kendi çocuğunu süten kesmektedir. Emzirmenin mümkün olmadığı durumlarda ise çocuklar küçük bir ineğin boynuzundan yapılmış ilkel beslenme şişeleri (biberon) ile beslenmektedir. Bu şişelerin üzerine parşömenden bir emzik yapılmakta ve en tepesi delinmektedir.¹⁴

Sütanneye verilme nedenlerine bakıldığında hayvan sütünün tehlike olarak görülmesinin yanına hamile kadının sütünün bebeğe zarar verdiğine inanılması da eklenmektedir. XIII. yüzyıl boyunca pek çok yazar anne sütünün kanın bir başka biçimi olduğuna inanmaktadır.¹⁵ Orta Çağ'da üretken bir kadının her 18 ayda bir doğum yaptığı dikkate alındığında geniş bir aileye sahip olunmak isteniyorsa bir sütannenin yardımına başvurmadan başka çare yoktur. Bu nedenle bebeği sınırlar içindeki bir sütanneye gönderme geleneği tüm sosyal sınıflarda yaygındır.¹⁶ Aslına bakıldığında Orta Çağ'da çocuğun uzağa gönderilmesi daha bu yaşlarda başlamaktadır. Yaşamak, hayata burada başlamak, şövalyeliği, ticareti ve hatta okulu ve Latinceyi öğrenmek için bile 7 yaşından itibaren başka bir eve gönderilmişlerdir. Üstelik evin tanıdık evi olması da gerekmeyen bu âdetin toplumun tüm sınıflarında yaygın bir gelenek olduğu görülmektedir.¹⁷

Gece olduğunda pek çok ebeveynin, özellikle fakir ailelerde, çocuklarıyla aynı yatakta uydukları, bunun çocukları ılık tutmanın yanında emzirmeyi de kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır. Ancak bu şekilde uyumak riskli kabul edilmekte, Orta Çağ metinleri sıklıkla gece ebeveynlerin uykusunda dönmesinden dolayı boğularak ölen ve çoğu da kız olan¹⁸ çocuklardan bahsetmektedir. Alternatif olarak çocuk beşiğinde, yatağın ayak ucunda geceyi geçirmektedir. Ayrıca anneler çocuklarını uyutmak için ninni de söylemektedirler.¹⁹

¹⁴ Singman, *a.g.e.*, 21.

¹⁵ Colin Heywood, *A History Of Childhood*, Polity Press, UK 2006, 63.

¹⁶ Frugoni, *a.g.e.*, 127.

¹⁷ Philippe Aries, *Centuries Of Childhood*, Vintage Books, New York 1962, 366.

¹⁸ Frugoni, *a.g.e.*, 126.

¹⁹ Singman, *a.g.e.*, 22.

14. yy.a kadar güneşiği çok kullanıldığından alt tabaka halk gün ışığından daha fazla yararlanabilmek için şafakla kalkmakta, karanlıkta yatmaktadırlar.²⁰ Çocuklar da büyüdüklerinde, ebeveynlerinde olduğu gibi, sabah en geç altıda kalkmaktadırlar. Yetişkinlerin 8-9 saat uyumaları tavsiye edilirken çocukların sadece 7 saat uyumaları tavsiye edilmiştir. Ardından çocuklar gün için, kendileri değişik kesim ve renkte istediklerinden, ebeveynleri tarafından seçilen ve temiz tutmaları tavsiye edilen kıyafetlerini fırçalamakta ve süngerle silmekte, ayakkabılarını temizlemekte, saçlarını taramakta, ellerini ve yüzlerini yıkamaktadırlar. Gerekli görülürse tırnaklar kesilmekte, dişler ya yıkanarak ya da tahta bir çubuk ya da fildişi ile temizlenmektedir.²¹

Kız Çocuklar

Cinsiyet farkı açısından bakılacak olunursa kızlar sadece yemek yapmak, temizlik ve daha küçük çocukların bakımıyla değil, aynı zamanda kümes ve mandıra hayvanlarının bakımı, tereyağı ve peynir yapımı, bahçe işleri, yün eğirme ve hazırlama, iplik yapmak için keten eğirme gibi daha fonksiyonel işlerle de ilgilenmişlerdir. Aristokratik ailelere mensup kızlar içinse fiziksel işler daha az önemlidir. Onlar için ev halkını yönetmek, iğne işi yapmak ve iyi yetiştirilmiş bir hanımefendiden beklenen çeşitli sosyal incelikler daha önemli görülmüştür. Aynı aristokrat aileden fazla sayıda kıza sahip olunması durumunda, bazılarının bir rahibe manastırına gönderilmesi de beklenmektedir.²² Rahibe manastırına göndermenin sadece kızlar için olmadığı anlaşılacakla birlikte dönemle ilgili bilgi veren bazı kaynaklar erkek çocukların da kızlar gibi eğitim almak için rahibe manastırlarında kaldıklarını ancak 9-10 yaşından itibaren bunun engellendiğini belirtmektedirler.²³ Yalnız burada belirtmek gerekir ki manastıra giden her kız bakire ölecek diye bir kural yoktur. Bazı aileler kızlarını küçük

²⁰ Nicholas Orme, *Medieval Children*, Yale University Press, London 2003, 69.

²¹ Hanawalt, *a.g.e.*, 72.

²² Singman, *a.g.e.*, 23.

²³ Kim M. Philips, *Medieval Maidens*, Manchester University Press, UK 2003, 9.

yaşta manastırlara göndermekte ve evlenene kadar burada kalmalarını istemektedirler.²⁴

Erkek Çocuklar

Çocukların çoğunun köylü hayatına doğdu²⁵ Orta Çağ Avrupa'sında yaşayan erkek çocuklara bakıldığında okula gitmeyen, köyde yaşayan²⁶ erkek çocukların çalışma hayatına tarla işleriyle başladıkları görülmektedir.²⁷ Yedi yaşından itibaren tarlalardan taşları kaldırma, tohumlara zarar vermesinler diye kuşları korkutup kaçırma, adamlar için küçük ayak işlerine koşmak gibi işler yapmakta, büyüyene kadar ise hayvan otlatmak, öküze yol gösteren çiftçiye yardım etmek gibi daha karmaşık işleri öğrenmektedirler.²⁸ Bu konuda verilebilecek bir örnek XIV. yüzyılda yaşamış Jean of Brie'dir. Kendisi çalışma hayatına 7 yaşında birkaç kaz ve kaz yavrusu ile ilgilenen bir çoban olarak başlamış, 8 yaşında domuz bakmış, 9 yaşında bir sığır çobanına yardım etmiş, 11 yaşından itibaren de 80 kuzudan sorumlu bir çoban olmuştur.²⁹

Aristokrat erkek çocukların önemli bir kısmının ise çağın gereksinimlerine de uygun olarak, şövalyelik için eğitim aldıkları, savaşçı sınıfta bir pozisyon elde etmek için hazırlandıkları görülmektedir. Bu yoldaki bir çocuk genellikle ailesinden uzağa, daha büyük bir lordun yanına gönderilmekte, başka bir deyişle şövalyelik eğitimi çocuğun çocukluğunu evden uzakta yaşaması anlamına gelmektedir. En çok gidilen yer amca ya da dayı -çoğunlukla dayı- yanı ya da güçlü bir lordun evi olmaktadır. Bu lordlar saraylarında şövalyeler için gayri resmi bir okula sahip kişilerdir.³⁰ Eğitim alacak çocuk burada aynı durumdaki diğer çocuklarla yaşamakta ve ondan ev halkı için ev içi hizmetler yapması, okuma yazma öğrenmesi beklenmektedir. Bu

²⁴ Shulamith Shahar, *Childhood In The Middle Ages*, Trans.: C. Galai, Routledge, London 1992, 220-1.

²⁵ Shahar, *a.g.e.*, 251.

²⁶ Robynne Eagan, *Medieval Times*, Lorenz Educational Press, USA 2002, 15.

²⁷ Mortimer, *a.g.e.*, 67.

²⁸ Singman, *a.g.e.*, 24.

²⁹ Heywood, *a.g.e.*, 123.

³⁰ Johnston, *a.g.e.*, 430.

eğitime gönderilen çocuk genellikle ailesinin feodal varlığını miras alma zamanı gelen en büyük çocuktur.³¹ Aslında soylu ebeveynler sıklıkla fiziki olarak çocuklarının hayatlarından uzakta yer almışlar ve çocuklarını diplomatik evlilik oyunlarının piyonları olarak görmüşlerdir.³²

Şövalye olma yolunda alınan eğitimin ayrıntılarına bakacak olursak; 7 ila 10 yaşlarında derebeyinin sarayına varan küçük çocuk önce bir uşak olup yetişkin erkek kıyafeti giymektedir. Geç Orta Çağ'da bu kıyafet bir tişört, dar bağlanmış ya da düğmelenmiş ceket, cekete bağlanarak iliştilirilmiş çorap, basen civarında bel tokasıyla süslenmiş bir kemer ve bunların üzerinde bir pelerinden oluşmaktadır. 12 yaşına kadar kısmi eğitim alan çocuklar, tüm egzersizlerde olmasa da şövalyelere hizmet etmekte, ciddi askeri eğitimleri ise 12 yaş civarında başlamaktadır. Burada en üst sorumluluk feodal derebeyine ait olmakla birlikte günlük eğitim eğitmenin (nutricius) rehberliğinde yapılmaktadır. Eğitim bir hedefe saldırmak, eskrim, güreş ve okçuluk gibi silahlarla yapılan atlı egzersizleri içermekte, barış zamanında şövalyeliğin en önemli unsurlarından biri olan avcılık da askeri eğitimde rol oynamaktadır. Bu tür bir yolu seçen çocuklar genellikle 15 yaşında askeri eğitimlerini tamamlamışlardır.³³

Daha küçük erkek çocukların kilisede bir kariyere sahip olmaları da sıklıkla tercih edilen başka bir durumdur. Orta Çağ'da çocuk, rahip olarak hizmet ederek dünyevi ruhban sınıfında bir yer edinebilmekte ya da bir manastıra gönderilebilmektedir. Bu yolu tercih eden çocuk en erken yedi yaşında saçı traş edilmiş bir rahip olabilmekte, bir kilise okuluna katılmakta ve okuma yazma öğrenmektedir. Yalnız bu hayat sadece zenginlere has değildir. Fakir birinin oğlu da, rahiplik kariyeri için söz verdiği takdirde kilise okullarından bazılarında alınabilmiştir.³⁴ Karolenjler döneminde birçok rahip ve rahibenin dini hayata çocuk

³¹ Singman, *a.g.e.*, 24.

³² Tracy Adams, "Medieval Mothers And Their Children", *Childhood In The Middle Ages And The Renaissance*, Ed.: A. Classen, Walter de Gruyter GmbH &Co., Berlin 2005, 265.

³³ Şahar, *a.g.e.*, 210-211.

³⁴ Singman, *a.g.e.*, 24.

yaşta girmiş olması bu duruma örnektir.³⁵ Ayrıca dini bir hayatı seçsin ya da seçmesin çocukların haftada bir kez bir rahipten yedi ölümcül günah hakkında vaaz dinlemesine özen gösterilmiştir.³⁶ Orta Çağ Avrupa'sı çocukları dini hayata erken dönemlerde dâhil ederken onlardan, tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi, azizler çıkarmayı da ihmal etmemiştir. Pancras, Agnes, Vitus, Faith, Cyricus ve Kutsal Innocent dönemin en bilinen ve etkili çocuk azizleridir. Hepsi kilise otoriteleri tarafından tanınan ve aziz ilan edilen karakterlerdir.³⁷

Dini hayata dâhil olmanın bir başka yolu, daha önce kısaca değinildiği üzere, manastıra katılmaktır. Orta Çağ'ın önceki dönemlerinde soylu ailelerde, özellikle 12 yaşına kadar, şövalyelik için uygun olmayan ve çelimsiz olan hiçbir çocuk manastıra gönderilmezken, izleyen yüzyıllarda, soyluluk için ek aktivite alanlarının açılmasıyla, fiziksel olarak zayıf, engelli ve zekâ geriliği olan çocuklar da manastırlara gönderilmişlerdir. Başrahipler bu durumdan sıklıkla şikâyet etmelerine rağmen uygulama tamamen sonlandırılmamıştır. Hem soylu ailelerde hem de zengin kentli ailelerde bazı gayrimeşru çocuklar da manastırlara gönderilmişler hatta bazı durumlarda eşlerini kaybeden erkekler oğullarından biriyle manastıra çekilmeyi tercih etmişlerdir. Dul kalan kadınlar için de aynısı geçerlidir.³⁸

Eğitim

Çocukların eğitim hayatına bakıldığında kademeli ve erkek ağırlıklı bir eğitim anlayışı göze çarpmaktadır. Orta Çağ Avrupa'sında yazarların insan hayatının ilk aşamasını uzattıkları yedi yaşından önce okula gidilmesi yaygın bir uygulama olarak görülmemektedir.³⁹ Kraliyet ailesine mensup çocukların derslerin öğretilmesi ve nasıl davranmaları gerektiğinin tavsiye edilmesi için özel hocalar sahip oldukları bilinmekle

³⁵ Valerie L. Garver, "The Influence Of Monastic Ideals Upon Carolingian Conceptions Of Childhood", *Childhood In The Middle Ages And The Renaissance*, Ed.: A. Classen, Walter de Gruyter GmbH &Co., Berlin 2005, 70.

³⁶ Mortimer, *a.g.e.*, 67.

³⁷ Patricia Healy Wasyliv, *Martyrdom, Murder And Magic*, Peter Lang Publishing, New York 2008, 48.

³⁸ Shahr, *a.g.e.*, 184.

³⁹ Singman, *a.g.e.*, 23.

birlikte⁴⁰ genele bakıldığında çocukların okula gitmesi Orta Çağ'ın sonlarına doğru artış göstermiş, bu çocukların arasına az da olsa kızlar da dâhil edilmiştir. 1330'larda Floransa'daki bir kayıta gramer okullarına giden 6-12 yaşları arasındaki kız ve erkek çocukların sayısının 8 ile 10 bin civarında olduğu belirtilmektedir.⁴¹ Aynı dönemde Floransa'nın nüfusunun 90 ila 130 bin arasında⁴² bir yerde olduğu düşünülürse okula giden çocuk sayısının ne kadar az olduğu da görülecektir. Okula giden öğrenci sayısının az olmasının bir nedeni de okulun maliyetidir. Kasabalarda yer alan resmi okullarda bir öğrencinin haftalık maliyeti 10 denariustur⁴³ ve Orta Çağ Avrupa'sının genel ekmek fiyatının 4 denarius⁴⁴ olduğu düşünüldüğünde, bu fiyat pek çok aile için çok pahalıdır.

İlk eğitiminden sonra eğitime devam etmesi kararlaştırılan çocuk 10-12 yaşından 16 yaşına kadar bir gramer okuluna katılmakta, burada kendisine Latin dili, alfabesi⁴⁵ ve edebiyatı öğretilmektedir. Sonrasında ise ileri eğitim için bir üniversiteye gönderilebildiği gibi⁴⁶ soylu sınıftan bir tüccarın ya da kilisenin hizmetinde de görevlendirilebilmektedir.⁴⁷

Kızların eğitimine bakıldığında dini bir hayatı seçmedikçe okuma yazma öğrenmelerine gerek duyulmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca pek çok kötülüğün bu bilimlerin kadına özgü bilgisinden kaynaklandığına da inanılmaktadır.⁴⁸ Erkekler genellikle okula gönderilirken kızlar evde eğitim almışlar, bayan/erkek öğretmen ya da münzevi bir bayan tarafından eğitilmişlerdir. Bazen öğretmen yerine, kızın sütanesi

⁴⁰ Kidd, vd., *a.g.e.*, 60.

⁴¹ Herlihy, *a.g.e.*, 231.

⁴² John Munro, "The Dual Crises Of The Late-Medieval Florentine Cloth Industry", *Textiles And The Medieval Economy*, Ed.: A. L. Huang, C. Jahnke, Oxbow Books, UK 2015, 127.

⁴³ Mortimer, *a.g.e.* 67.

⁴⁴ Spufford, *a.g.e.*, 329.

⁴⁵ Nicholas Orme, *Childhood In Medieval England c. 500-1500*, <http://www.representingchildhood.pitt.edu/pdf/MedChild.pdf> , 5.

⁴⁶ Singman, *a.g.e.*, 25.

⁴⁷ Norman Pounds, *The Medieval City*, Greenwood Press, USA 2005, 141.

⁴⁸ Mary Martin McLaughlin, "Children And Parents From The Ninth To The Thirteenth Centuries", *Medieval Families*, Ed.: Carol Neel, The Medieval Academy Of America, Canada 2004, 63.

onunla kalırken, ikinci seviye soylularda bazı kızlar evlerin yanındaki kilisenin rahibi tarafından eğitilmişlerdir.⁴⁹

Ne kadar çocuğun eğitim aldığı kesin olmamakla birlikte 1200'lerden itibaren sayının artmış olması muhtemeldir. Yine de bilinen odur ki XV. yüzyılın sonunda İngiltere'deki erkeklerin belki yüzde onu adını yazabilmekte, kadınların neredeyse tamamı okuma yazma bilmemektedir. Orta Çağ boyunca aristokratlar her zaman okuma yazma öğrenmediklerinden okula gitmeyen çocuklar haksızlığa uğradıklarını düşünmemişlerdir.⁵⁰

Çalışma Hayatı

Latince eğitimi için okula gitmesine izin verilmeyen⁵¹ 12 yaşına gelmiş erkek çocuk için diğer bir seçenek bir zanaatkârın yanında işe başlaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Çıraklık kentli bir erkek çocuk için en uygun tercihlerden biri iken, babanın oğlunu yanına alması için ustaya ödeme yapmak zorunluluğu vardır. Maliyet ise çeşitlidir: 13. yüzyıl Paris'inde ressam ya da eyerci olmak için çıraklık maliyeti 8 livreye⁵² kadar çıkmakta ama bir ya da iki livre olanı daha yaygın olarak görülmektedir. Çıraklık yapan çocuklar hiçbir ücret almamışlar, onlara bir oda, yiyecek ve belki küçük bir miktar cep harçlığı verilmiştir. Çıraklığın yaşı çeşitli olmakla birlikte, bazı çocuklar yedi yaş gibi erken bir yaşta çıraklığa başlamakta ama 11-12 yaşta alınma daha geçerli olmaktadır. Bazı çocuklar ise neredeyse 20 yaşına kadar çıraklığa dâhil edilmemişlerdir. Çıraklığın süresi de farklılık göstermekte, az ustalık gerektiren işler çok ustalık gerektiren işlere göre daha az çıraklık süresine sahip olmaktadır. 13. yüzyıl Paris'inde bir aşçının çıraklığı iki

⁴⁹ Shahr, *a.g.e.*, 220-211.

⁵⁰ Heywood, *a.g.e.*, 161.

⁵¹ Daniel T. Kline, "Girls And Boys", *Women And Gender In Medieval Europe*, E.: M. Schaus, Routledge, USA 2006, 327.

⁵² Pound, lira ya da libra da denilen ve 20 souya denk gelen para birimidir. Simone Roux, *Paris In The Middle Ages*, Trans.: Jo Ann McNamara, University Of Pennsylvania Press, USA 2009, 77. 1 pound, 20 sou, 240 penny'e eşittir. Augustin Thompson, *Cities Of God*, The Pennsylvania State University Press, USA 2005, xii.

yıl, kuyumcununki ise 10 yıldır. Yine de en yaygın çıraklık süresi ise yedi yıldır.⁵³

Çıraklıktan farklı bir çalışma alanı olarak Londra ve York'tan elde edilen yüksükler küçük kızların dikiş dikmekte bunları kullanmış olabileceğini gösterirken hem kız hem de erkek çocukların yerel endüstrilerde, çömlekçilikte ya da kiremit üretiminde çalıştıkları da görülmektedir. Germen çömleklerinde tuğla ocakları için ıslak kilden maddeleri taşıyan çocukların parmak izleri keşfedilmiştir. Bu ince parmak izlerinin genellikle kapların altlarında bulunması çocukların bu kapları fırınlama öncesi taşıdıklarını göstermektedir.⁵⁴

Çocukların çalışması her zaman ev dışı değildir, ev içinde yaptıkları işlerin başında hizmetçilik gelmektedir zira Orta Çağın en ucuz hizmetçileri çocuklardır ve hizmetçi olmak için bir anlaşma yapılmak zorundadır. Bu anlaşmaya göre hizmetçi olan kız çocuk evlilik çağına geldiğinde hizmet ettiği kişi çeyizini verip onu evlendirmeli ancak kız evlilik yaşına gelmeden ayrılmak isterse o zaman çeyiz vermesi söz konusu olmamalıdır.⁵⁵ Erkeklerin 8-10 yaş aralığında⁵⁶ hizmetçi olarak görev yaptığı dikkate alındığında kızların hizmetçi olarak çalışma süresinin daha uzun olduğu anlaşılmaktadır. Zira evlilik yaşı 12-13 civarıdır.

Hizmetçi ya da vasıfsız işçi olarak çalışmak isteyen kentli fakirler okula gitmemekte, mesleki eğitim almamakta, fiziksel ve zihinsel yeteneklerine uygun bir işte çalışmaktadırlar. Birçoğu ev hizmetçisi olarak işe başlamaktadır çünkü bu iş az bir güç ve deneyim gerektirmektedir.⁵⁷ Genelde evde büyütülen soylu ailelerin varislerinin de saray hayatını öğrenmeleri için sarayda hizmetle görevlendirildikleri görülmektedir. Bu çocuklar 7-10 yaşları arasında uşak olmakta ve buradan ayrılıp askeri eğitime ve şövalyelik sınıfına dâhil olmaktadır.⁵⁸

⁵³ Singman, *a.g.e.*, 26.

⁵⁴ Roberta Gilchrist, *Medieval Life*, The Boydell Press, UK 2012, 147.

⁵⁵ Jonhston, *a.g.e.*, 639.

⁵⁶ McLaughlin, *a.g.m.*, 93.

⁵⁷ Singman, *a.g.e.*, 27.

⁵⁸ Conor McCarthy, *Marriage In Medieval England*, The Boydell Press, UK 2004, 136.

Evlilik

Günümüzde çocuk gelinlik ya da damatlık olarak adlandırılan ve engellemesi için geniş çaba sarf edilen erken evlilik olgusu Orta Çağ Avrupa'sı için yadsınamaz bir gerçekliktir. Evlilikten sonra birlikte yaşamaları 14 yaşında başlamakla birlikte,⁵⁹ kilise genellikle ergenlik yaşını kızlarda 12, erkeklerde 14 kabul etmekte ancak baskın ailelerde evlilikler genelde daha erken yaşlarda gerçekleşmektedir.⁶⁰ Her ne kadar erken evlilik dini bir hayatı seçmeyen kızların kaderi ve hayatın nasıl devam edeceğini tercih hakkı neredeyse her zaman ebeveynlerine ait⁶¹ olsa da bu yaşlar evlilik için rıza gerektiren en küçük yaşlardır. Aristokrat çocuklar kimi zaman halktan olan çocuklardan daha geç (kızlar 15, erkekler 30 yaşında)⁶² kimi zaman daha erken evlenmektedirler. Erken evlenmelerinin sebebi ebeveynlerinin aniden ölümü durumunda çocuğun doğru bir aile ittifakı kurmuş olmasının istenmesidir.

Kraliyet evliliklerine bakıldığında bunların bebekleri de kapsayabildiği görülmektedir. Küçük çocuklar evlendiklerinde henüz rıza gösterme yaşında olmadıkları için ebeveynlerinin onlar için söz vermesi gerekli olmakla birlikte kilisenin küçük yaşta evlilikleri onaylamadığı da belirtilmelidir. Uygulamaya örnek olarak İngiltere'de yedi yaşın altındaki çocukların nişanlanmaması, bu yaştan sonra ise sadece aileler tarafından nişanlanması ancak düğün için rıza yaşının (12-13) doldurulmasının beklenmesi kuralı getirilmiştir.⁶³

Erken evliliğin bir başka uygulaması türü çocuklukta nişanlanma ve gelecekteki kocanın evine kadın olmak üzere büyütülmek için gönderilme şeklindedir. Örneğin Macaristan kralı Andrew'in kızı Elizabeth, 4 yaşında Thuringia'lı Landgraf ile nişanlanmış, aynı yıl

⁵⁹ Mortimer, *a.g.e.*, 38.

⁶⁰ James A. Brundage, "Sex And Canon Law", *Handbook Of Medieval Sexuality*, Ed.: V. L. Bullough, J. A. Brundage, Routledge, New York 2000, 39.

⁶¹ McLaughlin, *a.g.m.*, 48.

⁶² David Herlihy, "The Making Of The Medieval Family: Symmetry, Structure And Sentiment", *Medieval Families*, Ed.: Carol Neel, The Medieval Academy Of America, Canada 2004, 203.

⁶³ Jonhston, *a.g.e.*, 728.

Wartburg sarayına gönderilmiş ve 14 yaşında evlenene kadar burada yaşamıştır.⁶⁴

Evlilik yaşı ile paralel olarak yasal sorumluluklar da genelde bu yaşlarda başlamaktadır. Çocukların bu yaşta hırsızlık suçundan idam edilmeleri⁶⁵ buna bir örnektir. 1181 tarihli bir İngiliz yasası erkeklerin askeri hizmet yaşının 15 olduğunu belirtmekte, bu yasayla paralel olarak 1346 Crecy Savaşı'nda en öndeki kitanın komutanlığını yapan Prens Edward'ın 16 yaşında olduğu bilinmektedir.⁶⁶ Bu yaş aynı zamanda miras yaşıdır. Aristokrat bir erkek çocuk 14 yaşında miras alabilmekte ancak 21 yaşına kadar bir vasinin denetiminde kalmaktadır.⁶⁷

"Çocuklarınız asiye ve boyun eğmiyorsa küçük bir sopa alın ve onlar suçlarının farkına varıp ağlayarak özür dileyene kadar sırayla onlara vurun" cümlesinden hareketle Orta Çağ halkının çocukları ve hayvanları cezalandırmak konusunda ya hiç ya da çok az tereddüde sahip bir halk olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca bazı erkekler iyi bir babanın her fırsatta çocuklarını döven baba olduğunu iddia etmektedirler.⁶⁸ Dayak ve kırbaçlama Karolenj ülkesindeki en yaygın çocuk disipline etme yöntemidir⁶⁹ ancak dönemin her alanına derinden etkilerde bulunan dini cemaatlerin olaya bakışı ise farklıdır. Başta Aziz Benedikt olmak üzere rahipler çocuklara bedeni cezalar verilmesine karşı çıkmışlardır. St. Anselm XI. yüzyılda çocuğun büyümesini ağacın büyümesiyle kıyaslamış ve katı metotlar kullanmayı suçlamıştır.⁷⁰ XIII. yüzyıla gelindiğinde 1244 yılında St. Alban manastırı civarında yaşayan halkın bir çocuğun idam edilmesinden duydukları rahatsızlık dönemin yıllıklarından birinde şu cümlelerle yer almaktadır: "Manastırın muhafızları tarafından çok az bir dikkatle yargılanmış ve idam edilmiş çocuğun asılmasından dolayı St. Alban civarında büyük bir rahatsızlık

⁶⁴ Shahr, *a.g.e.*, 220-1.

⁶⁵ Mortimer, *a.g.e.*, 38.

⁶⁶ Mortimer, *a.g.e.*, 38.

⁶⁷ Singman, *a.g.e.*, 27.

⁶⁸ Mortimer, *a.g.e.*, 61-62.

⁶⁹ Garver, *a.g.m.*, 81.

⁷⁰ Wasyliv, *a.g.e.*, 62.

meydana geldi."⁷¹ 1338'de ise 13 yaşında bir kız hizmetçisi olduğu evin ev sahibesini öldürdüğü için yakılarak cezalandırılmıştır.⁷²

Orta Çağ'da çocuk olmanın başka bir zorluğu köleliğin çok yaygın olmasında kendini göstermektedir. Bir şehir ele geçirildiğinde kadınları ve çocukları genelde köle olarak satılmakta ya da alınmaktadır. Her ne kadar tüm Orta Çağ politik sistemleri çocuk istismarını kontrol etmeyi deneyen yasal sistemlere sahip olsalar⁷³ ve Katolik kilisesi köleliği onaylamasa da köle kadınların birçoğu efendileri için çocuk doğurmaktadır. Kölelerle evlenmek söz konusu değildir ve doğan çocuklar da köle olarak kalmaktadırlar.⁷⁴ Başka bir açıdan bakıldığında ise küçük çocukların köle olarak satılmak ya da ailelerinden fidye almak için kaçırıldıkları görülmektedir.⁷⁵ Bu durumda aileler çocukluğun koruyucusu olarak kabul ettikleri⁷⁶ Aziz Nicholas'ın mucizelerine sığınmış ve dua etmişlerdir. Ayrıca Aziz Nicholas'ın yortu günü olan 6 Aralık'ta,⁷⁷ daha önce üç ölü çocuğu dirilttiği ve gizlice fakirlere hediyeler verdiği gerekçesiyle çocuklara da hediyeler dağıtmıştır.⁷⁸

Oyun ve Oyuncaklar

Her ne kadar erkenden evlendirilse ya da yasal sorumluluklar yüklense de dönemin çocuklarının çocukluklarını az da olsa yaşadıkları anlaşılmaktadır. Oyun gereçlerine bakıldığında geniş bir yelpaze ile karşılaşılma ile birlikte belki de en ilginç olanı Aralık ayında domuzlar kesildiğinde domuz idrar torbalarını kullanarak şişirdikleri balonlardır.⁷⁹ Bugün bilinen fırıldak da Orta Çağ'da bir çocuk oyuncuğudur. Ayrıca çocukların bowling, kroket ve misketlerle oynadığını gösteren gravürler

⁷¹ "Magna turbatio orta est apud Sanctum Albanum ro suspensione cuiusdam pueri minus caute iudicati et suspensi per ballivos abbatiae", *Annales Monastici*, vol. I, Ed.: H. R. Luard, Longman, London 1864, 134.

⁷² Alfred J. Horwood, L. O. Pike, Ed., Trans., *Year Books Of The Reign Of King Edward The Third*, Cambridge University Press, USA 2012, 626.

⁷³ Linda E. Mitchell, *Family Life In The Middle Ages*, Greenwood Press, USA 2007, 167.

⁷⁴ Johnstone, *age*, 640.

⁷⁵ Frugoni, *a.g.e.*, 133.

⁷⁶ Joe L. Wheeler, *Saint Nicholas*, Thomas Nelson Inc., USA 2010, 72.

⁷⁷ Daniel Diehl, Mark Donnelly, *Medieval Celebrations*, Stackpole Books, USA 2001, 13.

⁷⁸ Johnstone, *a.g.e.*, 342.

⁷⁹ Frugoni, *a.g.e.*, 128.

de bulunmaktadır. İlk misketleri kiraz çekirdekleri ve fındıklardır. Tuğladan, taştan ve topraktan toplar, kilden, tahtadan ya da kumaştan kuklalar yapmışlardır. Bunların bazıları bebek bazıları ise giyinmiş kadın kuklalarıdır. Ek olarak ağaçlardan ip sarkıtmışlar, kumdan ve çamurdan kaleler ve şehirler yapmışlardır. Bazı çocuklar başı ve dizginleri çubuklardan oluşan oyuncak atlarla da oynamışlardır. Geç Orta Çağ'da ise uçurtmalar kullanılmış, çocuklar saklanma, arama ve sobeleme oyunları da oynamışlardır.⁸⁰

Oyuncakların yapıldığı malzemelere bakıldığında bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Paçavralar, mumlar, hayvan kemikleri, çubuklar, taşlar kullanılarak yapılan oyuncaklar genelde evde yapılmış ancak kasabalarda zanaatkarlar tarafından metal ve ağaçtan yapılan çingirak ve kuklalar da oyun malzemeleri olmuşlardır. Renkli, başları gerçek at başı gibi dekore edilmiş olan tahta atlar ise daha çok soylular arasında popüler olmuştur.

Kızlar erkeklerle aynı oyuncaklarla oynamakla birlikte daha çok çamur, mum, yün ve tahtadan yapılan, boyanan ve giydirilen kuklaları tercih etmişlerdir. Köylü kız çocuklar da kuklalarla oynamışlar ancak zengin kızlar kuklalarına uzun elbiseler ve süslü şapkalar giydirdirirken, onlar iş kıyafetleri giydirmişlerdir.

Zenginlerin çocukları dama gibi masaüstü oyunları da oynamışlardır. Bu oyunlar çocuklar arasında çok tutulmuş, barındırdıkları kral, kraliçe, piskopos ve şövalyelerle çocukların toplumdaki farklı rolleri öğrenmelerine yardımcı olmuşlardır. Çocuklar bu oyunları ebeveynlerinden öğrenmişlerdir zira anne babalar da arkadaşlarıyla bu oyunları oynamışlardır.

Toplar genellikle içleri atkılı ile dolu deriden ya da kurutulmuş bezelye ile doldurulmuş kurutulmuş domuz idrar torbalarından yapılmışlardır.

Yaz mevsimi nehir ve göllerde yüzme, kış mevsimi buz üzerinde kayma zamanıdır. Kayak olarak keskinleştirilmiş sığır ya da at kemikleri kullanılmıştır. Bu dönemde domuzun uzun el ve ayak kemiklerinin ortası delinip ip geçirilerek oynanan *buzz bone* denilen bir oyuncakları

⁸⁰ Johnston, *a.g.e.*, 283.

daha görülmektedir. Çocuklar bu oyuncakları genelde kendileri yapmışlardır.⁸¹

Erkek çocuklar için başka bir oyuncak savaşta gerekli ustalığı kazanmak için kullandıkları oyuncak ok ve yaylardır. Soylu çocuklar şahin ve doğanlarla küçük hayvanları ve kuşları, daha az varlıklı çocuklar ev yapımı ok ve yaylarla ve kapanlarla küçük hayvanları yakalamaktadırlar.

Ayrıca bugün oynanan yazı tura gibi tahmin oyunları, saklambaç gibi koşu oyunları da çokça oynanmış, çocuklar halk danslarından ve trampetler, ziller, davullar, flütler, arplar ve tulumlar gibi enstrümanlar çalmaktan da zevk almışlardır.⁸²

Beslenme

Orta Çağ çocuklarının yemek alışkanlıklarına bakıldığında büyüklerinin birer kopyası oldukları görülmektedir. Bu dönemde içki içmek çok yaygın olmakla ve çocuklar bunu birebir görmekle birlikte yemeğe içki ile başlamalarına ve sıcak çorba ya da süttten sonra içki içmelerine izin verilmemiştir. Yetişkinler bir çocuğun yeteri miktar yemek yemesini, doymak için beklemesini ve bir öğün boyunca sadece 2 ya da 3 bardak şarap ya da bira içmesine izin verilmesini tavsiye etmektedirler. Bunun gerekçesi fazla içkinin akıllarını deforme etmesidir. Kahvaltı ise küçük bir atıştırma⁸³ olarak da kabul edilen iyi bir et ve içecekten oluşmaktadır. İçecek süt olmakta ama bunun yerine iki kez mayalanma işleminden geçmiş ve az alkollü küçük bir bardak bira da tercih edilebilmektedir.⁸⁴ Yine de sudan daha temiz olduğu için çocuklar erken yaşta bira içmeye başlamışlardır.⁸⁵

Değerlendirme

⁸¹ Gilchrist, *a.g.e.*, 148.

⁸² Lynne Elliot, *Children And Games In The Middle Ages*, Crabtree Publishing, Canada 2004, 8-10.

⁸³ Orme, *a.g.e.*, 69.

⁸⁴ Hanawalt, *a.g.e.*, 73-74.

⁸⁵ Jonhston, *a.g.e.*, 45.

Görüldüğü üzere Orta Çağ Avrupa'sında yaşayan bir çocuk pek çok zorluğa göğüs germek zorunda bırakılmıştır. Bunlardan belki de en zoru küçük yaştan itibaren ailesinden ayrı yaşamak zorunda kalmasıdır. Aile derken bugün bilinen manada bir aileden söz edilmemektedir zira bu dönemde doğum oranı ne kadar yüksekse çocuk ölüm oranı da o kadar yüksektir. Bu nedenle çocuklar az sayıda kardeşe sahiptir.

Cinsiyetler arasındaki farklılığa bakıldığında günümüzden farklı bir tablo ile karşılaşmamaktadır. Orta Çağ'da da erkek çocuk, soyu, ailenin ismini devam ettiren, mirası malı mülkü idare yetkisini elinde bulunduran taraftır ve bu nedenle de daha değerlidir. Bu, kız çocuklara kötü davranılmıştır anlamına gelmemektedir. Her ne kadar daha az istense de erkek çocuklar kadar kız çocuklar da sütanneye gönderilmiştir.

Sütanne kavramı dönemin dikkate değer bir özelliğidir. Yüksek çocuk ölüm oranı emzirmeye hazır anne sayısını artırmış bu da sıklıkla hamile kalan ancak süt verme sorunu yaşayan ya da emzirmekten kaçınan kadınların kurtarıcısı olmuştur. Kadınların bu kadar sık hamile kalmaları bize doğum kontrol yöntemlerinin iyi bilinmediğini ya da faydalı olmadığını da göstermektedir.

Orta Çağ'da çocukların hayatlarının büyük bir kısmı büyükleri taklitle geçmektedir. Gerek iş öğrenirken gerekse yemek yerken ve hatta oyun oynarken bile büyüklerini taklit ederek öğrenmişlerdir.

Eğitim açısından bakıldığında çocukların çoğunun eğitim almadığı, okuma yazma dahi bilmediği anlaşılmaktadır. Çoğunlukla zengin aristokrat sınıfa mensup eğitim alabilen sınırlı sayıda çocuğun öğrendiği ilk şey ise Latin dilidir. Büyüklerinin çoğu da eğitim almadığından Orta Çağ'da Avrupa'da yaşayan bir çocuk bunu bir eksiklik olarak görmemiştir. Onun için daha önemli olanı iyi bir şövalye olmaktır. Bu gayet normaldir zira sözü geçen dönemin en önemli unsurlarından biri savaştır. Her şey için savaşılmakta kilise de bunu körüklemektedir.

Çocuklar için seçilebilecek diğer bir yaşam tarzı bir manastıra girmektir. Burada dinin gereklerini öğrenen çocuk isterse ileri yaşlarında buradan ayrılabilceği gibi isterse ömrünün sonuna kadar bir manastırda da yaşabilmektedir. Manastırlar bu dönemde gerek

kütüphane gerek hastane, gerek ulaşılması zor yerlerin konaklama merkezleri olmaları açısından son derece önemli merkezlerdir.

Orta Çağ çocuklarının karşılaştığı en önemli sorunlardan bir tanesi çok erken yaşta yapmak zorunda bırakıldıkları evliliklerdir. Dönemin en etkin gücü olan kilisenin de 12-14 yaşında olmak koşuluyla desteklediği bu evlilikler, çocukların çocukluklarını yaşayamadan anne baba olmaları anlamına gelmektedir. Yine de şanslı olan bir kısım çocukların oyun ve oyuncaklar konusunda bir çeşitliliğe sahip oldukları görülmektedir. Çoğunu kendileri yaptıkları oyuncakları arasında belki de ilk dikkat çekenini domuz idrar torbasından yapılan toptur.

Sonuç olarak rahatlıkla söylenebilir ki Orta Çağ'da Avrupa'da yaşayan çocuklar genellikle kendilerine ait olmayan bir hayatı yaşamak, ebeveynlerinin tercihlerine boyun eğmek zorunda kalan, aileleri tarafından dini hayata kendini adamanın ne demek olduğunu bilmeden manastırlara, evliliğin ne olduğunu bilmeden tanımadıkları bir ailenin yanına, dönemin gereksinimlerine uygun olarak şövalyelik kariyeri için yine tanımadıkları uzak bir kaleye gönderilen, tarla işleri ya da yemek alışkanlıkları gibi şeyleri kültürel aktarım yoluyla ailesinden alan bir topluluktur.

Kaynakça

Adams, T., "Medieval Mothers And Their Children", *Childhood In The Middle Ages And The Renaissance*, Ed.: A. Classen, Walter de Gruyter GmbH &Co., Berlin 2005.

Aries, P., *Centuries of Childhood*, Vintage Books, New York 1962.

Baumgarten, E., *Mothers And Children*, Princeton University Press, UK 2004.

Bond, E. A.: Ed., Thoma De Burton, *Chronica Monasterii De Melsa*, vol. III, Longmans, London 1868.

Brundage, J. A., "Sex And Canon Law", *Handbook Of Medieval Sexuality*, Ed.: V. L. Bullough, J. A. Brundage, Routledge, New York 2000.

Diehl, D.-Mark Donnelly, *Medieval Celebrations*, Stackpole Books, USA 2001.

Eagan, R., *Medieval Times*, Lorenz Educational Press, USA 2002.

Elliot, L., *Children And Games In The Middle Ages*, Crabtree Publishing, Canada 2004.

Frugoni, C., *A Day In A Medieval City*, University Of Chicago Press, USA 2005.

Garver, V. L., "The Influence Of Monastic Ideals Upon Carolingian Conceptions of Childhood", *Childhood In The Middle Ages And The Renaissance*, Ed.: A. Classen, Walter de Gruyter GmbH &Co., Berlin 2005.

Gilchrist, R., *Medieval Life*, The Boydell Press, UK 2012.

Haas, L., "Women And Childbearing In Medieval Florence", *Medieval Family Roles*, Ed.: C. J. Itnyre, Garland Publishing, USA 1996.

Hanawalt, B., *Growing Up In Medieval London*, Oxford University Press, UK 1993.

Herlihy, D., *Women, Family And Society In Medieval Europe*, Berghahn Books, USA 1995.

....., "The Making Of The Medieval Family: Symmetry, Structure And Sentiment", *Medieval Families*, Ed.: Carol Neel, The Medieval Academy OfAmerica, Canada 2004.

Heywood, C., *A History Of Childhood*, Polity Press, UK 2006.

Horwood, A. J.- L. O. Pike (Ed., Trans.), *Year Books Of The Reign Of King Edward The Third*, Cambridge University Press, USA 2012.

Johnston, R. A., *All Things Medieval*, ABC-CLIO, USA 2011.

Kidd, J.- Rosemary Rees- Ruth Tudor, *Life In Medieval Times*, Heinemann Educational Publishers, UK 2000.

Kline, D. T., "Girls And Boys", *Women And Gender In Medieval Europe*, E.: M. Schaus, Routledge, USA 2006.

Luard, H. R. (Ed.), *Annales Monastici*, 1, Longman, London 1864.

Mccarthy, C., *Marriage In Medieval England*, The Boydell Press, UK 2004.

Mclaughlin, M. M., "Children And Parents From The Ninth To The Thirteenth Centuries", *Medieval Families*, Ed.: Carol Neel, The Medieval Academy OfAmerica, Canada 2004.

Mitchell, L. E., *Family Life In The Middle Ages*, Greenwood Press, USA 2007.

Mortimer, I., *The Time Travelers Guide To Medieval England*, Simon&Schuster, USA 2010.

Munro, J., "The Dual Crises Of The Late-Medieval Florentine Cloth Industry", *Textiles And The Medieval Economy*, Ed.: A. L. Huang, C. Jahnke, Oxbow Books, UK 2015.

Orme, N., *Medieval Children*, Yale University Press, London, 2003.

..... *Childhood In Medieval England c. 500-1500*, <http://www.representingchildhood.pitt.edu/pdf/MedChild.pdf>

Philips, K. M., *Medieval Maidens*, Manchester University Press, UK 2003.

Pounds, N., *The Medieval City*, Greenwood Press, USA 2005.

Roux, S., *Paris In The Middle Ages*, Trans.: Jo Ann McNamara, University Of Pennsylvania Press, USA 2009.

Rowling, M., *Life In Medieval Times*, The Berkley Publishing Group, USA 1973.

Shahar, S., *Childhood In The Middle Ages*, Trans.: C. Galai, Routledge, London 1992.

Singman, J. L., *Daily Life In Medieval Europe*, Greenwood Press, USA 1999.

Spufford, P.,; *Money And Its Uses In Medieval Europe*, Cambridge University Press, UK 1989.

Stahl, A. M., "Coinage And Money", *Trade, Travel And Exploration In The Middle Ages*, Ed. J. B. Friedman, K. M. Figg, Routledge, New York 2000.

Thompson, A., *Cities Of God*, The Pennsylvania State University Press, USA 2005.

Wasyliw, P. H., *Martyrdom, Murder And Magic*, Peter Lang Publishing, New York 2008.

Wheeler, J. L., *Saint Nicholas*, Thomas Nelson Inc., USA 2010.